

Socialdepartementet
Fredsgatan 8
103 33 STOCKHOLM

LOs yttrande över Friskare tänder – till rimliga kostnader, SOU 2007:19

Inledning

Vi har skrivit det förr, men det tål att upprepas, att tandvårdsförsäkringen är en mycket viktig fråga för medlemmarna i LO-förbunden. Fokus har varit att tandvård har blivit för dyrt och att många därmed inte anser sig ha råd med den tandvård de behöver. Det finns en stor oro för allt större klasskillnader i tandhälsa – att man kan se i munnen vilken samhällsklass en person tillhör.

LOs långsiktiga mål för det offentliga tandvårdsstödet - som har slagits fast på senaste LO-kongressen - är att samma avgiftssystem ska gälla för vuxnas tandvård som för övrig öppen hälso- och sjukvård. I LOs rapport "Laga hålen i tandvårdsförsäkringen" från 2005 presenteras faktaunderlag som pekar på brister i det nuvarande offentliga tandvårdsstödet. Där presenteras också LOs syn på vad som behöver göras på kortare sikt, vilket kan sammanfattas i sex punkter:

- En rejäl ekonomisk satsning på tandvårdsförsäkringen behövs.
- Samma regler ska gälla för alla åldersgrupper – behoven ska vara styrande inte åldern.
- Inför ett reellt skydd mot höga kostnader för alla vuxna.
- Även om det offentliga stödet förbättras kommer det att finnas personer som inte klarar av sina tandvårdskostnader. Därför kan ett creditsystem inom ramen för tandvårdsförsäkringen behövas.

- Man måste finna ett sätt att säkerställa att ökade satsningar inom tandvårdsförsäkringen kommer patienterna till del genom lägre tandvårdskostnader.
- Det kan vara motiverat att ge yngre personer ett utvidgat tandvårdsstöd för att säkerställa att det inte blir ett glapp i tandvårdsbesöken när de unga inte längre är berättigade till avgiftsfri tandvård.

Reform med osäkert utfall för patienterna

Det är glädjande att se att tandvårdsutredningen tar upp flera av våra punkter i sina utgångspunkter för det nya tandvårdsstödet vid sidan av den övergripande målformuleringen om god tandhälsa och tandvård på lika villkor.

Däremot är det tyvärr så att utredningens fyra utgångspunkter inte uppfylls i sin helhet. Målet om en enkel och sammanhållen modell är kanske den punkt som uppfylls bäst av förslaget till nytt tandvårdsstöd. Att det nya stödet skulle ha en hälsofrämjande inriktning kan ifrågasättas, vilket också görs av landets folktandvårdschefer (DN debatt 2007-04-10). Men vad värst är enligt LOs mening, är att systemets konstruktion gör utfallet osäkert. Det är inte säkert att de ökade resurserna kommer patienterna till del fullt ut.

Patienternas framtida tandvårdskostnader är osäkra. Fri prissättning i kombination med högkostnadsskydd baserat på referenspriser gör att man inte på förhand vet hur stora patientkostnaderna kommer att bli. Utredningen verkar utgå ifrån att referenspriserna kommer att bli styrande. Skulle vårdgivarna välja att följa referenspriserna slaviskt eller i mycket hög grad har man ju i praktiken lyckats återgå till prisreglering bakvägen. Man kan då ifrågasätta poängen med fri prissättning. Mer troligt är att referenspriserna kommer att fungera som ett golv, en lägsta nivå för vårdgivarnas priser. Troligtvis kommer inga vårdgivare att sätta lägre priser än referenspriser medan ett okänt antal kommer att sätta högre priser än referenspriserna. Sammantaget leder detta till ett genomsnittpris som är högre än referenspriserna, men hur mycket högre återstår att se under alla omständigheter råder det osäkerhet om de framtida patientkostnaderna.

Om vårdgivarna väljer att *inte* följa referenspriserna och prisökningstakten blir fortsatt hög, kan det bli så att det utökade stödet inte kommer patienterna till del i särskilt hög utsträckning. Det beror också på hur man i fortsättningen väljer att anpassa ersättningsnivåerna, det vill säga referenspriserna, till de priser som vårdgivarna väljer att sätta.

Med det presenterade förslaget om ett högkostnadsskydd kommer staten att få stå för en större andel av höga tandvårdskostnader än med dagens system. I dagens system har patienterna fått bära hela prisökningarna (om man bortser från den äldsta gruppen, 65 år och äldre). Om prisökningarna är stora även fortsättningsvis och referenspriserna inte följer samma utveckling innebär även dagens system att det är patienterna som får betala prisökningarna. Det är med andra ord möjligt att stödet till patienterna urholkas successivt. Kostnaderna för staten är däremot kända på förhand när man väl har fastställt referenspriserna, givet att man har en korrekt bild av efterfrågan. Det är bara patienternas kostnader som påverkas av de priser som vårdgivarna väljer att sätta inom ramen för den fria prissättningen.

Därutöver är varken referenspriser eller definitionen av vilka åtgärder som ska vara ersättningsberättigade fastställda. Regeringen föreslår fatta beslut om kriterier för ersättningsberättigande tandvård och referenspriser och att en nämnd för det statliga tandvårdsstödet inrättas med uppgift att lämna underlag och förslag till beslut i dessa frågor till regeringen.

Mindre omfattande tandvård blir dyrare än idag

I princip framstår förslaget kring tandvårdscheck som betalning för ett tandvårdsbesök vartannat år som en smart lösning för att kunna ta bort nuvarande styckprisbaserade stöd till bastandvård utan att så många patienter för den skull kommer att erhålla lägre sammanlagd försäkringsersättning för sin bastandvård – givet att tandhälsan är god behöver man inte mer än ett tandvårdsbesök vart annat år. Ett högre belopp och kortare period (1,5 år) hade naturligtvis gett bättre stöd. Förslaget till högkostnadsskydd som gäller för åtgärder inom såväl bastandvård som protetik/tandreglering ger ett avsevärt bättre skydd mot höga tandvårdskostnader än idag för merparten av de vuxna i befolkningen, bortsett från de över 65 år med mycket omfattande tandvårdsbehandlingar.

Trots detta kommer det nya tandvårdsstödet inte att räcka till för alla. Det är osäkert om låginkomsttagargrupper som idag har svårt att klara av sina tandvårdskostnader kommer att klara av dem bättre med det nya stödet. Den offentliga statistiken visar att många avstår från tandvård för att det är för dyrt. En grupp som avstår i hög utsträckning är ensamstående kvinnor med barn, bland vilka en tredjedel avstår. Andra grupper som oftare än andra avstår från tandvård för att det kostar för mycket är socialbidragstagare och utrikes födda. Många har svårt att klara av mycket stora tandvårdsutgifter på flera tiotusentals kronor. De ekonomiskt svaga grupperna har

svårt att klara av även mindre utgifter, i synnerhet om de är oförutsedda.

Ett bättre skydd mot höga kostnader kan göra att fler "vågar" gå till tandläkaren, då de vet att en räkning på en så stor summa som exempelvis 50 000 kronor kommer att generera avsevärt högre försäkringsersättning än idag och således inte kosta lika mycket. Samtidigt kommer mindre omfattande behandlingar (utöver tandvårdsbesök som delbetalas med tandvårdscheck) på upp till 3 000 kronor (räknat i referenspris) med all sannolikhet att bli dyrare än idag i det föreslagna nya tandvårdsstödet. Idag utgår försäkringsersättning för i princip alla åtgärder inom bastandvården, medan man i det nya systemet måste vara i behov av tandvård som motsvarar över 3 000 kronor innan försäkringsersättning utgår (utöver tandvårdschecken).

LO-medlemmarna anser att tandvård inte bör kosta mer än övrig hälso- och sjukvård, d.v.s. ett betydligt mer generöst system än reformen som föreslås.

Unga vuxna

Satsningar på unga skulle gott kunna vara större för att säkerställa att ungas goda tandhälsa inte riskerar att försämrans i samband med övergången från den avgiftsfria barn- och ungdomstandvården till vuxentandvården. I förslaget från tandvårdsutredningen får personer i åldern 20-29 år visserligen en tandvårdscheck på ett högre belopp än vuxna i åldern 30-74 år. Har de god tandhälsa stannar kostnaderna där, men har de behov av ytterligare åtgärder behöver de som övriga vuxna betala upp till 3 000 kr (i referenspriser) innan någon försäkringsersättning faller ut. Unga tillhör de grupper som kan ha svårt att klara av även mindre tandvårdsutgifter på några tusenlappar. Risk finns att de avstår från tandvård och får ökade behov och sämre tandhälsa.

Personer med förhöjd ersättning i dagen system

En grupp som särskilt missgynnas i det nya systemet är de som är i behov av regelbunden förebyggande behandling, vilka kommer att få ökade tandvårdskostnader. Idag finns det en grupp som har rätt till så kallad förhöjd ersättning på grund av ett långvarigt och väsentligt ökat tandvårdsbehov på grund av långvarig sjukdom eller funktionshinder. I slutbetänkandet anges att regeringen kommer att överväga särskilda insatser för denna grupp, men att frågan inte omfattas av utredningen. LO förutsätter att frågan utreds ganska omgående, om det inte redan har gjorts. Vi kan inte se någon anledning till att denna utsatta grupp ska missgynnas vid en reformering av systemet.

JA till utvärderingsplan med kontrollstation!

Vi läser med stort intresse och tillfredsställelse det som utredningen skriver om behov av statistik samt uppföljning och utvärdering; bättre statistik över bl.a. vuxnas tandhälsa och kvalitet, inrapportering av tandstatus i samband med att tandvårdschecken används, kombination av kort- och långsiktiga utvärderingar, utvärderingsprogram med nollmätning. Det allra mest positiva är att utredningen föreslår en utvärderingsplan med en kontrollstation efter två år då man bedömer om de ökade resurserna har kommit patienterna till del genom lägre tandvårdskostnader. Om så inte skett anser utredningen att en skärpt reglering av tandvårdsmarknaden återigen måste övervägas, eventuellt med inslag av prisreglering.

LO lyfte fram samma åsikt i sitt yttrande över utredningens delbetänkande: "Givet att man väljer att bibehålla den fria prissättningen – om än kompletterad med referenspriser – är det av stor vikt att noga följa och utvärdera stödet så att nya beslut kan tas om det visar sig att subventionen äts upp av prisökningar." Det är med andra ord LOs bestämda åsikt att man måste följa patientkostnadernas utveckling noga och redan innan reformens genomförande ta ställning till vilket utfall som kan accepteras efter en bestämd tidsperiod.

LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE

Wanja Lundby-Wedin

Åsa Forssell

Bilaga: Handelsanställdas förbunds underremiss